

קז באר הגולה

א בנות כ"ד ע"ב
וכש אומרים הרי"ף
והק"מ
פוסקים ה"א
בש"ס רבנו שמעון
דברכות כ"ד ונ"ח
אומרים

הלכות קריאת שמע סימן עד

עד שלא לברך בשאבריו רואים את הערנה, ובו ו' סעיפים:

א (א) **היה ישן ערם בטליתו, (ב) *צריך לחץ בטלית (ג) על (ב) [ב] לבו ואז יקרא, (ד) *משום דלבו (ה) רואה את הערנה אסור: הגה והוא הדין אם לבו (ו) רואה (ז) [ג] ערות חברו אסור (טור): ב ביהרזח

באר היטב

(ב) לבו. עמ"א שהעלה דאם צואה בבית והוציא ראשו חוץ לחלון אסור לקרות ק"ש דשדיון ראשו בתר רבו, ואם הכניס ראשו לתוך שיש שם צואה אסור ג"כ לקרות דעכ"פ הצואה נגדו ע"ש. וידי' אהרן קמב עליו שיש לגמגם בדיון זה: (ג) ערות חברו. ס"י שאין הפסק בין לבו ועין בפר"ח ובי"י סימן רי. ועין לקמן פני נשים בבית השבילה וע"ש בחמ"ב שהצריך בדין הירושלמי והמ"א ושם הביא דברי המאירי שסובר שבהוצאת ראשו חוץ לטלית אין צריך לחץ כנגד לבו, וכן הליבש טלית ותכה ראשו מתוך אזור מת, ונדלוי עולם הורו שאף זה צריך לחץ על לבו, וכן הליבש טלית ותכה צריך לחזר אזור למקו שאל היה לבו רואה את הערנה כ"י, ועין בש"ע ה"א"ש בהוצאת הגדולים לאסור וכן נקטינן. ומ"ש בבאר היטב דבדי' אהרן נגמגם בדין המג"א, וזכרנו הפס"ק להמג"א דצואה בבית בצדו והוציא ראשו לא קרינן בה מחניף קדוש דראשו שדיון בתר רבו כמ"ש רש"י פסקה וכו' ע"ש: [ג] ערות חברו. עב"ט והוא סובר המג"א, והדברים מתומים, והפ"ח קמב כגון ששניהם עומדים במים וזב אחד אינו רואה ערות עצמו

משנה ברוכה

א (א) היה ישן ערם. המחבר תפס לשון הגמרא [ברכות כ"ג ע"ב] דשם שפך האי לשנא, אבל בענגנו, הוא הדין (ב) כשהיה ישן בחלוקו בלא מנקטים גס"פן דינא הכי, דאסור (ג) בדרך"תורה או לברך (ג) שום ברכה) עד שידיכין ביניו הפתנת במקום הלב או למשה מלבו כדי שיהא הפסק בין לבו לערנה: (ב) צריך לחץ. פרוש, (ד) דידיכין הטלית על לבו כדי שיהא הפסק בין לבו לערנה⁶¹, אבל בלאו הכי אסור, דהיה דלבו מקסה בטלית שעל כל גופו, הרי עדין לבו וערנה בהדין הן ואין דבר ביניהן: (ג) על לבו. והוא הדין אם חוצץ בטליתו מתחת ללבו כדי שיהא הפסק בין לבו לערנה, ואפלו אם לבו מגלה לגמרי, ויבדלקמן בסעיף ו: (ד) משום דלבו וכו'. (ה) דערנה בראיה תלי חקמא, כדכתוב "ולפי ראה הרבה חקמה", וגו', ומצינו לשון ראייה בלב, כדכתוב "ולפי ראה הרבה חקמה", לפיכך (ו) החמירו חכמים בזה. ודע דאפילו אם לבו מקסה בכגד להפסיק בינו לערנה, צריך שתהא ערנותו גס"פן מקסה, ואם היא מגלה, הסכימו (ז) הרבה אחרונים דאסור לקרות מן התורה אפלו אם מקסה בהטלית גם על ראשו ועיניו שלא יוכל לראות את הערנה, שהרי לא נאמר "לא תראה ערות דבר" אלא "לא יראה דבר", כלומר שתהא מקסה בעיניו שלא יוכל להראות אפלו לאחר. לפיכך (ח) העומד בבית ערם והוציא ראשו חוץ לחלון שלא יראה ערנותו, אפי' עילפי שחצץ בכגד על לבו הרי זה לא יקרא, כיון שערנותו מגלה ונראית בבית. אבל הישן ערם בכלה שאניה גבוהה עשרה טפחים, והוציא ראשו חוצה לה וגם חצץ באיזה דבר להפסיק בין לבו לערנה, אפי' עילפי שערותו מגלה בפלה הרי זה מקסה בטלית, שכיין שאין הפלה גבוהה עשרה טפחים שם פסוי עליה כמו מלבוש⁶²; ואינו דומה לבית, שהן חלוק רשות לעצמו, ולא נוכל לבנות עליה שם פסוי, על-פני אסור. וכן צואה בבית בתוך ארבע אמות והוציא ראשו חוץ לחלון, אסור לקרות קריאת שמע, דשדינן ראשו בתר רבו [מגן] אכרס, ורועה לומר דאסור אפלו לדעת המתירין לקמן בסימן עו סעיף ד', עין שם. [ועין בפר"מ מגדים]. ואם הכניס ראשו לתוך שיש שם צואה, אסור גס"פן לכלי עלמא לקרות, דעל-כ"פ פנים הצואה נגד עיניו. ודעת הרשב"א המובא בסימן עט סעיף ב, אסור אפלו הוא עומד מבחוץ נגד הפתח, כיון שהצואה נגדו, עין שם [פמ"ג]: (ה) רואה את וכו'. עין בנר"ח חיים, דאפילו בדיעבד אם קרא קריאת שמע והתפלל חוזר, וכן מוכח מפר"מ מגדים בסימן עא באש"ל

שערי תשובה

[ב] לבו. עב"ט, וקצר דברי המ"א ולא העתיק כל צדו מ"ש בדין הנה ליבש בתוך מגל של עצים כ"י, ועין בדי' אפרים כבאר דברי המ"א. ומ"ש בש"ע לחץ בטלית על לבו עין בדי' אפרים, ועין בהנחות ממוני שקמב שצריך שיתמקה נגד לבו כ"י. ועין בא"י בשם מלבוש"יו"ט ט"ו. ועין בחמ"ב שקמב בשם קנטוס ישן שיכול לטפס בתורה ולברך בקנה אף שלבו רואה את הערנה, והמח"כ חולק עליו דאין חלוק בין קנשה בק"ש לשאר דברי קנשה. ועין בפר"ח ובי"י סימן רי. ועין לקמן פני נשים בבית השבילה וע"ש בחמ"ב שהצריך בדין הירושלמי והמ"א ושם הביא דברי המאירי שסובר שבהוצאת ראשו חוץ לטלית אין צריך לחץ כנגד לבו, וכן הליבש טלית ותכה ראשו מתוך אזור מת, ונדלוי עולם הורו שאף זה צריך לחץ על לבו, וכן הליבש טלית ותכה צריך לחזר אזור למקו שאל היה לבו רואה את הערנה כ"י, ועין בש"ע ה"א"ש בהוצאת הגדולים לאסור וכן נקטינן. ומ"ש בבאר היטב דבדי' אהרן נגמגם בדין המג"א, וזכרנו הפס"ק להמג"א דצואה בבית בצדו והוציא ראשו לא קרינן בה מחניף קדוש דראשו שדיון בתר רבו כמ"ש רש"י פסקה וכו' ע"ש: [ג] ערות חברו. עב"ט והוא סובר המג"א, והדברים מתומים, והפ"ח קמב כגון ששניהם עומדים במים וזב אחד אינו רואה ערות עצמו

באר הלכה

ועין שם בפר"מ מגדים שפצד עור, דאף דאין לוקין על לאו זה דאין בו מעשה, מכל מקום ח"ב מפות מרות מוכריהם, ופסול עבור זה לערות מברכנן, ובספק אם ראה ערנה צריך לחזר ולקרות, וספקא דאורייתא לחמרא, לכן חזרו ויקרא ספק. ולענין אם צריך לחזר ולקרות עם ברכותיה, יש לומר דתליא קנה אם נאמר דהלכה כרבא בהמורה, דכל מלתא דאמר רבנן לא תעביד אי עביד לא מהני, הוי ספק תורה בקריאת שמע, לכן יקרא עם ברכותיה, מה שאין פן אם נאמר מברכנן חזרו וקראו, יש לומר ספקא דרבנן לקלא. והפרש"י יש בין רואה ערותו לערות חברו, דברואה ערותו יש דעות בסימן עה ודע"פ עיניו לא מהני, ולא יצ"י התורת פנים כי צריך להתחיר גם גופו (פס"י"ו שם), ואילו בערות חברו לכלי עלמא מהני התורת פנים עם גופו. גם הפרש"י עיניו רואה ערנה או גלוי ערנה, אף דתרייהו מדאורייתא הם, מכל מקום יש חלוק ביניהם, דבעיניו רואה לא מהני כפוי הפנים כמו ערנה כעששית, עין בפנים בשלחן צריך, ואילו לגלוי ערנה מהני כפוי הפנים, עין בפנים בשלחן צריך: ב דין לבו רואה ערנה שלו או של חברו האסור הוא רק מברכנן: ג וכל זה כשהוא ליבוש בתוך הערנה מקסה, אבל בגלוי ערנה, אפי' שלבו מקסה ועיניו אינן רואות, כיון שעוצמא או הוציא ראשו חוץ לחלון, אפלו הכי אסור לקרות ולעסוק בתורה; ודלא כפס"ח ביה"ד דעה סימן ר' וסובר דגלוי ערנה ליבא אסור קלל רק משום שלבו רואה ערנה, עין שם, נ"ח אינו, רק גלוי ערנה הוא אסור מן התורה, כמו שקמב הרשב"א (ברכות כ"ד) מדכתוב "לא יראה דבר" ולא כתיב "לא תראה" אלא "לא יראה" לאתרים. ולא מפעי אם אחר עומד לנגדו דאסור מן התורה, רק אפלו אם אחר עומד לנגדו אסור, כמו שקמב רש"י בחמ"ש ד"לא יראה דבר" קאי על הערנה ביה"ד הוא, ואם קרא ערנותו מגלה צריך לחזר ולקרות. ואסור לבו רואה ערנה הוא רק מברכנן, לכן בלבו חוץ לפנים או ערנה כעששית ולבו רואה אותה, מפר לקרות קריאת שמע מברכנן דבריה"תורה (מה שאין פן בעיניו רואה מן התורה, אסור בכתאי גונא). והפרש"י יש בין לבו רואה ערנה שלו או של חברו, דאלו לערותו מהני הפסקה בנרועותיו ומל"שפן באבנא, ולשל חברו לא מהני הפסקה, דה"פ"סוף לבו רואה ערות חברו, וצריך דוקא כפוי בכגד על לבו; וזכרנו כי על לבו לא מהני אף לערות חברו, דאין גוף מקסה גוף. ואם חלוק בכתנת לבד, ואם כן האסור הוא משום דלבו רואה הערנה, וכן שאינו חלוק באזור, בכתאי באזור, יש מקנה בחוב זרועותיו, ואף כי כפוי מהני כגוף שיקסה בכתנת על הלב. ואם הפתנת דק מאד ונראית הערנה משם, דינו כדין הפנים המבאר בסימן זה, ולעניו לא מהני כמו ערנה כעששית. עד כאן תכן דברי הפר"מ מגדים בקצת באור:

* היה ישן ערם וכו'. רוצה לומר, אפלו אם הוציא ראשו חוץ לטליתו שלא יהיה עם ערנותו פתח מקסה אחד מכל מקום אסור, דלבו רואה ערנה, עד שיחזר על לבו להפסיק, ואז אפלו אינו מוציא ראשו חוץ לטליתו שם⁶¹ ע"ד זה, מן מוכח בביתא ברכות כ"ד ע"ב ע"י"ש: * צריך לחץ. עין במשנה ברורה. והמ"ש הל"ס חמודות והאלהיה רבה, דאם מקסה לבו בכגד בפני עצמו סגי אף אם אינו מדביקו על לבו⁶². * משום דלבו. עין במשנה ברוכה בדין כלה. ואם הוציא ראשו ולבו חוץ לכלה אסור, דהוי כאלו הוא פלו לחי⁶³. ואם הוא

אברהם אות ה. עוד מוכח שם, דהקריאת שמע חוזר עם ברכותיה אם להסתפק בדיעבד אם יחזר, ויסק ברכות להקל. ובח"מ אדם קלל ג דין לג ובגשמת אדם קלל ד משמע דיש להקל בדיעבד גם לענין הפלה בדרך דהאסור הוא רק מברכנן⁶⁴, ועין בבאר הלכה סימן קפה, ואפשר דיש לתפס בזה לענין זה, ונצטרף דעת רש"י ורבנו שמעיה מלמדו המובא בתוספות [ברכות כ"ה ע"ב]: (ו) רואה ערות חברו⁶⁵. דהינו (ט) שאין הפסק בין לבו לערות חברו, (ז) כגון ששניהם שוכבים ערמים ומתפסים

שער הציור

(ב) אחרונים: (ג) רבנו יונה: (ג) סימן צא ואחרונים: (ד) מעדניו"ט ט"ו ואלהיה רבה ורש"א: (ה) ח"מ אדם: (ו) הגר"ו וכן משמע בפר"מ מגדים: (ז) פר"מ מגדים במשפעות וזב והגר"ו ח"מ אדם: (ח) מגן אברהם: (ט) מגן אברהם: (י) פר"מ מגדים:

הלכות קריאת שמע סימן ער

ערם במים צלולים ורוצה לשתות, (ז) ויכסה בכגד ממשטה ללבו כדי שלא יהא לבו רואה את (א) הערוה (ח) כשיברך. ונדוקא בכגד (ט) אכל בידים לא הוי (ז) [ג] כסוי: הגה והוא הדין אם מכסה ראשו (ז) בדידי (י) לא מקרי כסוי הראש. ועין לקמן סימן צא (תרומת הירושן בשם א"י). ***וואם היו המים (י) (יא) עכורים שאין איברי נראין בהם, מטר לקרות והוא בתוכן, והוא שלא יהא (יב) ריחן רע (ואם אין לבו בתוך המים (יג) רק למעלה מן המים, אף בצלולים (ו) [ח] שרי) (ט"ז): ג' ואם האדם מחבק גופו בנרועותיו דיניין לה (ט) [ט] (יד) בהפסקה: ד' ויש מי שאומר שהנשים (טו) יכולות לברך ולהתפלל כשהן לבושות החלוק אף-על-פי שאינן מפסיקות למטה (ט) (טז) מהלב:** הגה והוא הדין ערמות צריך שתהא ערוה שלחן (יז) טוחות בקרקע או שישבוה על שאר

ג תרומת הירושן סימן י' בשם אור ונדוקא ד שם נקמרא כ"ה ת שם כפשיה ד רבנו יונה בשם רבנו יצחק ד דספר ארוחת חיים

שערי תשובה

לפי שהוא מכסה בכגד שלא שולבו רואה ערות חברו שאינו מכסה אסור אף ששערי חזן למים דמיא לבו רואה: [ז] כסוי. עכ"ט מ"ש בשם פריח ומבאר בב"י ושי"ע סימן צא סעיף ד וכבר"י תאריך להביא מכתבים דף כד וק"ע ע"ש: [ח] שרי. עכ"ט. ועין פריח שחולק בזה וסובר שבמים צלולים ולבו רואה אסור, וכבר"י קמב לזב"ש וסיים כפסק מור"ם ודפעה והבי' נקטינן: [ט] בהפסקה. עכ"ט. ועפ"י מ"ש שיש לחש ואם הם צלולים עוכרין כרגליו. ונדוקא במגן עין זה אכל לא בכלי שאין בו עפר וטיט, מ"א: (י) שרי. בין ששערי חזן למים ואינו מסתכל בערוה, ושכ"א מ"א, משמע דאם מסתכל בערוה אסור. לפי"ז צ"ל דהחמיטה יותר בראות עינים מבראת הלב, דבעינן אפילו הם למעלה מן המים אם מסתכל בערוה אסור לקרות אכל בלב אם הוא למעלה מן המים אפי"ע שהמים צלולים וטוב רואה בין שהיא למעלה מן המים ומפסיקין מטר לקרות, י"ח: (ט) בהפסקה. פי' אם עומד במים צלולים ולבו ג"כ תוך המים וצריך להפסיק בין לבו לערוה ד' בזה להפסיק, אפי"ע דכסוי ידו לא הוי כסוי כיון דהוא חד גוף מי"מ הפסקה מיקא הוי, כ"י. ומה"ר"ם טיוליו חולק, אי כסוי צדיק ספי מהפסק לא מהני משום דהלב ויד חד גופא הוא, כ"ש הפסק דלא מהני מזה השעם עצמו, וכ' הפריח דהבי' נקטינן: (ט) מלכל. השעם, דערוהו למטה ואין הלב שלה יכול

באר היטב
לערוה חברו: (א) הערוה. פי' דהמים אפי"ע שהם צלולים ע"פ מהני לענין שלא יהא אסור מחמת גלוי ערוה, אלא שערוה יש אסור משום לבו רואה את הערוה בין שהלב עם הערוה במים, ע"כ צריך דוקא כסוי בגד על לבו, אכל ראשו בין שהיא למעלה מן המים שרי כמ"ש בה"ח: (ז) כסוי. ודוקא בתנים דידה אכל אם אחרים מכסים לבו בדיקה שרי, פריח: (ה) בדידי. ע"ל סי' ב ס"ק ו מ"ש: (י) עכורים.

בין ששערי חזן למים ואינו מסתכל בערוה, ושכ"א מ"א, משמע דאם מסתכל בערוה אסור. לפי"ז צ"ל דהחמיטה יותר בראות עינים מבראת הלב, דבעינן אפילו הם למעלה מן המים אם מסתכל בערוה אסור לקרות אכל בלב אם הוא למעלה מן המים אפי"ע שהמים צלולים וטוב רואה בין שהיא למעלה מן המים ומפסיקין מטר לקרות, י"ח: (ט) בהפסקה. פי' אם עומד במים צלולים ולבו ג"כ תוך המים וצריך להפסיק בין לבו לערוה ד' בזה להפסיק, אפי"ע דכסוי ידו לא הוי כסוי כיון דהוא חד גוף מי"מ הפסקה מיקא הוי, כ"י. ומה"ר"ם טיוליו חולק, אי כסוי צדיק ספי מהפסק לא מהני משום דהלב ויד חד גופא הוא, כ"ש הפסק דלא מהני מזה השעם עצמו, וכ' הפריח דהבי' נקטינן: (ט) מלכל. השעם, דערוהו למטה ואין הלב שלה יכול

משנה ברורה

בטלית אחד והם רחוקים זה מזה, דהינו שאין בשום נוגע אלא שפניהם זה כנגד זה⁽¹⁴⁾, והוא עצמו יש לו הפסק בין לבו לערוה, אף על-פי-כן אסור משום דלבו רואה ערות חברו; (יא) או גנון ששניהם עומדים במים, ולבו אינו רואה ערות עצמו לפי שמכסה בכגד ממשטה ללבו, אלא שרואה ערות חברו שאינו מכסה, אסור אף ששערי חזן למים, דמכל מקום לבו רואה: (ב) ויכסה בכגד וכו'. פריש, (יג) דהמים אף-על-פי שהם צלולים, מכל מקום מהני כסוי לענין שלא יהא אסור מחמת גלוי ערוה⁽¹⁷⁾, ובתנאי שיוציא ראשו חזן למים ולא יסתכל בערוה, בין דהמים צלולים ונראית בהם ערוהו; אלא

שערוה יש אסור משום לבו רואה את הערוה בין שהלב עם הערוה במים, (יג) על-יכן צריך לכסות בכגד ממשטה ללבו כדי שיהיה הפסק בין לבו לערוה, והוא הדין אם חוצץ בכגד על לבו גס-כ"ן מהני, וכנ"ל בסעיף א: (ח) כשיברך. והוא הדין (י) שיקסה ראשו, שלא יכרך בגלוי הראש: (ט) אכל בידים וכו'. (טו) בין אם מכסה על לבו או בין לבו לערוה, אם לא שמחבק בנרועותיו, כדלקמן; והשעם, דאין גוף מכסה גוף. (טז) ונדוקא בידים וידה, אכל אם אחרים מכסים לבו בדיקה, שרי: (י) לא מקרי וכו'. רוצה לומר, לענין שיהא מטר לברך או להוציא מפיו שאר דברי קדושה. ועין לעיל בסימן ב ולקמן סימן צא במשנה ברורה⁽¹⁸⁾: (יא) עכורים. ואם הם צלולים, עוכרין כרגליו⁽¹⁹⁾. ונדוקא בקרקע שוף זה אכל לא בכלי, שאין בו עפר וטיט, כן קמב המגן-אברהם, אכל באור ורוע סימן קכח קמב דאפלו ברוחץ את עצמו בגיגית שוף זה: (יב) ריחן רע. עין לקמן סימן פו ובמשנה ברורה שם: (יג) רק למעלה וכו'. דהמים מקרי הפסק בין לבו לערוה. וזהו גס-כ"ן ששערי ידיו חזן למים ולא יסתכל בערוה וכנ"ל, דלא עדיף מערוה בפשיטת המבאר בסימן עה סעיף ה דאסור: ג' בהפסקה. פריש: אם עומד במים צלולים ולבו גס-כ"ן תוך המים, וצריך להפסיק בין לבו לערוהו, די בזה להפסיק, (י) אף-על-גב דכסוי בעלמא בדידי מבאר בסעיף ב דלא מהני, זה עדיף טפי, והשעם: פיון שאין דרכן של בני-אדם לחבק עצמן כף, והוא עושה כן, מקרי הפסקה אף דהוא חד גוף⁽²⁰⁾, וכן הסכימו (יט) האחרונים, דלא כמה"ר"ם טיוליו ופרי חדש שפחמירין בזה. וכשהוא הולך בחלוק בלא מכנסים והוא מדביק בדידי על חלוקו על הלב או מתחת לבו כדי להפסיק בין לבו לערוה, גם לדידהו שרי⁽²¹⁾: ד' יכולות לברך וכו'. השעם, דערוהו למטה מאד ואין הלב שלה יכול לראותה⁽²²⁾. ומכל מקום אם הן עומדות ערמות יש בהן אסור אחר, דהינו אסור גלוי ערוה לא מצד הלב אלא מצד שגאמר "לא יראה כף ערות דבר", ואסורה לברך, אלא צריכה שתהא יושבת, וכמו שכתב רמ"א על זה, שעל-ידי שיתבה פניה שלמטה מכסים ואין ערוהו נראית. ומה שכתב הרמ"א: דאז אין לבו רואה ערוה שלחן, הוא לאו דוקא לבו, דלבן בלאו הכי אינו רואה ערוהו, אלא על שלא תהא בגלוי ערוה לגמרי קאמר, וטעוה-סופר הוא, וצריך לומר: ואז אינו נראה ערוה שלחן [אחרונים]: (טז) מהלב. והפ"ח חולק וסבירא לה דגם באשה בעינן הפסקה בין לב לערוה אפילו כשיש לה מלבוש, (יט) אכל שאר האחרונים הסכימו לפסק השלחן-צרוה. ועין ביהודה-דעה סימן ר דמסקי הטי"ו והש"י שם, דלפי מה שפסק השלחן-צרוה פה דאין שוף באשה לבה רואה את הערוה, מותר לברך ברכת השבילה כשהיא עומדת בתוך המים אף שהיא ערוה ערמה, דמשום גלוי ערוה אין בזה, דהמים נחשבים כמו כסוי. ויותר טוב שיהיה לבה למעלה מן המים, דוה שרי אף באיש, וכמו שכתב רמ"א בהג"ה בסעיף ב, או שמחבק ורועותיה להפסיק בין לבה לערוה, וכן פסק החקמת-אדם, והוא הדין אם עוכרת כרגליה שלא יהא איבריה נראין בהם, זה לכלי עלמא מהני, ואם יש עוד נשים ערמות עומדות בכית השבילה, פשוט דצריכה בעת הברכה להתדור פניה ונגפה מזה, ואף אם נימא דמקום המקוה הוא רשות בפני עצמו לא מהני, כדמובא לקמן בסימן עט סעיף ב, עין שם: (יז) טוחות. ורוצה לומר, דבוקות ומכסות בהקרקע⁽²³⁾, ומה שאין כן באיש דלא שוף זה, כי הביצים והגיד בולטין. ועין במגן-אברהם לקמן סימן ר

באר הגולה

עומד ערם ומבגד של עצים ומוציא ראשו לחזן, מספק הירושלמי אם דינו כבית ואהל ואסור או דינו ככלי וזהו כמו בבוש⁽¹⁵⁾; והבב"ז ידעת פוסק בזה לקלא, אף שלא יתא לבו רואה את הערוה וכנ"ל גבי פלה. כן על מחבאר מדברי המגן-אברהם. ודפי זה משמע כפשיטות דאם אחד עומד ערם בתוך גלי, נחשב הכלי כמו מלבוש ומהני כשמשפך בעיניו מלפי חזן, וכן קמב הירישה ביהודה-דעה סימן ר, והטי"ו מחמיר בזה שם, ומה הפרי-מגדים עליו⁽¹⁶⁾, ומכל מקום צריך להפסיק בין לבו לערוה, דלא עדיף מהנב"ל: * ואם היו המים עכורים שאין איבריו וכו'. ועדיף זה יותר משאם היה לבוש חלוק בלי מכנסים, אף דשם גס-כ"ן אין איבריו נראין בהם מלמעלה, משום דהם דבוקים לגופו ודמו קארעא סימכא כדאימא בגמרא, ומקרי על-ידיה שאין לבו רואה לערוה. ועין בסימן צא מגן-אברהם סעיף-קט"ב ב:

שערוה יש אסור משום לבו רואה את הערוה בין שהלב עם הערוה במים, (יג) על-יכן צריך לכסות בכגד ממשטה ללבו כדי שיהיה הפסק בין לבו לערוה, והוא הדין אם חוצץ בכגד על לבו גס-כ"ן מהני, וכנ"ל בסעיף א: (ח) כשיברך. והוא הדין (י) שיקסה ראשו, שלא יכרך בגלוי הראש: (ט) אכל בידים וכו'. (טו) בין אם מכסה על לבו או בין לבו לערוה, אם לא שמחבק בנרועותיו, כדלקמן; והשעם, דאין גוף מכסה גוף. (טז) ונדוקא בידים וידה, אכל אם אחרים מכסים לבו בדיקה, שרי: (י) לא מקרי וכו'. רוצה לומר, לענין שיהא מטר לברך או להוציא מפיו שאר דברי קדושה. ועין לעיל בסימן ב ולקמן סימן צא במשנה ברורה⁽¹⁸⁾: (יא) עכורים. ואם הם צלולים, עוכרין כרגליו⁽¹⁹⁾. ונדוקא בקרקע שוף זה אכל לא בכלי, שאין בו עפר וטיט, כן קמב המגן-אברהם, אכל באור ורוע סימן קכח קמב דאפלו ברוחץ את עצמו בגיגית שוף זה: (יב) ריחן רע. עין לקמן סימן פו ובמשנה ברורה שם: (יג) רק למעלה וכו'. דהמים מקרי הפסק בין לבו לערוה. וזהו גס-כ"ן ששערי ידיו חזן למים ולא יסתכל בערוה וכנ"ל, דלא עדיף מערוה בפשיטת המבאר בסימן עה סעיף ה דאסור: ג' בהפסקה. פריש: אם עומד במים צלולים ולבו גס-כ"ן תוך המים, וצריך להפסיק בין לבו לערוהו, די בזה להפסיק, (י) אף-על-גב דכסוי בעלמא בדידי מבאר בסעיף ב דלא מהני, זה עדיף טפי, והשעם: פיון שאין דרכן של בני-אדם לחבק עצמן כף, והוא עושה כן, מקרי הפסקה אף דהוא חד גוף⁽²⁰⁾, וכן הסכימו (יט) האחרונים, דלא כמה"ר"ם טיוליו ופרי חדש שפחמירין בזה. וכשהוא הולך בחלוק בלא מכנסים והוא מדביק בדידי על חלוקו על הלב או מתחת לבו כדי להפסיק בין לבו לערוה, גם לדידהו שרי⁽²¹⁾: ד' יכולות לברך וכו'. השעם, דערוהו למטה מאד ואין הלב שלה יכול לראותה⁽²²⁾. ומכל מקום אם הן עומדות ערמות יש בהן אסור אחר, דהינו אסור גלוי ערוה לא מצד הלב אלא מצד שגאמר "לא יראה כף ערות דבר", ואסורה לברך, אלא צריכה שתהא יושבת, וכמו שכתב רמ"א על זה, שעל-ידי שיתבה פניה שלמטה מכסים ואין ערוהו נראית. ומה שכתב הרמ"א: דאז אין לבו רואה ערוה שלחן, הוא לאו דוקא לבו, דלבן בלאו הכי אינו רואה ערוהו, אלא על שלא תהא בגלוי ערוה לגמרי קאמר, וטעוה-סופר הוא, וצריך לומר: ואז אינו נראה ערוה שלחן [אחרונים]: (טז) מהלב. והפ"ח חולק וסבירא לה דגם באשה בעינן הפסקה בין לב לערוה אפילו כשיש לה מלבוש, (יט) אכל שאר האחרונים הסכימו לפסק השלחן-צרוה. ועין ביהודה-דעה סימן ר דמסקי הטי"ו והש"י שם, דלפי מה שפסק השלחן-צרוה פה דאין שוף באשה לבה רואה את הערוה, מותר לברך ברכת השבילה כשהיא עומדת בתוך המים אף שהיא ערוה ערמה, דמשום גלוי ערוה אין בזה, דהמים נחשבים כמו כסוי. ויותר טוב שיהיה לבה למעלה מן המים, דוה שרי אף באיש, וכמו שכתב רמ"א בהג"ה בסעיף ב, או שמחבק ורועותיה להפסיק בין לבה לערוה, וכן פסק החקמת-אדם, והוא הדין אם עוכרת כרגליה שלא יהא איבריה נראין בהם, זה לכלי עלמא מהני, ואם יש עוד נשים ערמות עומדות בכית השבילה, פשוט דצריכה בעת הברכה להתדור פניה ונגפה מזה, ואף אם נימא דמקום המקוה הוא רשות בפני עצמו לא מהני, כדמובא לקמן בסימן עט סעיף ב, עין שם: (יז) טוחות. ורוצה לומר, דבוקות ומכסות בהקרקע⁽²³⁾, ומה שאין כן באיש דלא שוף זה, כי הביצים והגיד בולטין. ועין במגן-אברהם לקמן סימן ר

שער הציור

(יא) ב"ח: (יג) בית-יוסף: (יג) בן מחבאר מלחם-המדות ואלהה רבה ושי"א: (יד) חיר-אדם: (טו) לבוש ולחם-חמדות ואלהה רבה ומאמר-מרדכי וכבריי-וסף, וכן משמע מדרש-החיים, ודלא כפרישה ולבושי-שרד: (טז) פרי חדש ושי"א: (יז) לחם-חמדות ואלהה רבה וכבריי-וסף ומאמר-מרדכי: (יט) לבוש וכבריי-וסף ודרן-החיים והגרי"ו ותי"אדם ושי"א: (יט) הטי"ו והש"י והגרי"ו ושלחן-שלמה ומגן-אברהם ושי"א:

הַלְבוּת קְרִיאַת שְׁמַע סִימָן עַד

בִּיאורִים וּמוֹסָפִים

[משנ"ב ס"ק ו']

דְּהִינֵי שְׁאִין בְּשֶׁרְם נֹגַע אֶלָּא שְׁפָנִיהֶם זֶה כְּנָגֵד זֶה¹⁴.

בשם הפמ"ג, שהאיסור לילך בגילוי הראש אינו אלא בהולך ארבע אמות, ואילו האיסור הזכרת השם בגילוי הראש או לילך בבית הכנסת באופן זה נהוג אף בפחות מארבע אמות, ובזמנינו, כתב הביה"ל שם בשם הט"ז, שאיסור גמור הוא מדינא להיות בגילוי הראש, אפילו ביושב בביתו, ואפילו בפחות מארבע אמות.

[משנ"ב ס"ק יא']

וְאִם הֵם צְלוּלִין, עֹכְרִין בְּרִגְלֵיהֶם¹⁵.

19) ואם רוחץ במים עם סבון והמים מתלבנים על ידי הסבון, כתב הערוך השלחן (סי"ב) שהמים נקראים עכורים.

[משנ"ב ס"ק יד']

וְהוּא עוֹשֶׂה כֵּן, מְקַרְי הַפְּסָקָה אֶף דְּהוּא חַד גּוּף²⁰.

20) ואף על פי שנוגע בידיו במקומות המכוסים, כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' יג) שמי"מ מותר לברך, וכן היא דעת הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם ח"א סי' עד הע' 10). ובטעם הדבר כתבו, שכשהגוף במים לא שייך שיהיו בו מלמולי זיעה [ובשו"ת תורה לשמה שם הוסיף, שכל זמן שלא נתנגב וגופו לח, נחשב כעומד בתוך המקוה. אכן אם נגע בגליו צריך לרחוץ את ידיו, כיון שטומאת הרגלים היא משום רוח רעה, ורק אם נגע בהן כשהן בתוך מי המקוה אינו צריך לרחוץ את ידיו]. אולם בספר שיעורי שבט הלוי (סי' ר בטי"ז ס"ק ג) כתב, שאף באופן זה אין לגעת בכפות הידים במקומות המכוסים.

וכשרחץ את גופו היטב ולא נשאר עליו שום ליכלוך ולאחר מכן נגע בגופו בידו, כתב הכף החיים (סי' ד ס"ק פה) שאין צריך לטול. מאידך, הא"א (בוטשאטש, סי' ד סכ"א) ובשו"ת תורה לשמה (שם) כתבו שלגבי נגיעה בגוף לא חילקו חכמים, ואפילו אם כעת גופו נקי מי"מ חייב בנטילה.

[משנ"ב ס"ק טז']

וְכִשְׁהוּא הוֹלֵךְ בְּחִלּוּק בְּלֹא מְכַסִּים וְהוּא מְדַבֵּק בְּגָדָיו עַל חִלּוּקָו עַל הַלֵּב אוּ מִתַּחַת לְבוֹ בְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין לְבוֹ לְעֶרְוָה, גַּם לְדִקְדָּו שְׁרִיטָה²¹.

21) והלובש חלוק וערותו מכוסה, והוציא את ליבו מחוץ לחלון הבית, כתב החזו"א (ארי"ח סי' טז ס"ק יא) שאין מחיצת הבית החוצצת למטה מליבו חשובה פחות מחיבוק זרועותיו, וכשם שחיבוק זרועותיו מועיל להיחשב כחציצה מערה, הוא הדין שיועיל דיבוק גופו למחיצת הבית.

[משנ"ב ס"ק טז']

וְאִין הַלֵּב שֶׁלֶּה יָכוֹל לְקְרֹאתָה²².

22) אמנם לגבי איש שביטנו עבה ובלטת בין ליבו לערוה, כתב האפיקי מגינים (חידושים, ס"ק יז) שאם אין ביניהם הפסק אחר אסור לו לברך, כיון שלא פלוג רבנן בין האנשים.

[משנ"ב ס"ק יז']

רֹצֵה לֹמֵר, דְּבִקּוּת וּמְכַסּוֹת בְּהַקְרָעָה²³.

23) וכתב החזו"א (ארי"ח סי' טז ס"ק יז), שמלשון הרמב"ם בפירוש המשניות (חלה פ"ב מ"ג) נראה שאין ערות האשה נכסית עד שתפשוט רגליה על הארץ ותקרב אותן זו אצל זו.

14) משמעות דבריו, שאם אין בשרם נוגע, אין לאסור בזה אלא מחמת דין 'ליבו רואה ערות חבריו'. אמנם, לעיל כתב (סי' עג ס"ק א) בשם הפמ"ג שבאופן שפניהם זה כנגד זה, אפילו אינם נוגעים זה בזה אסורים לקרוא קריאת שמע מוחש 'הרהור'. ואפשר שכונת דבריו 'שאין בשרם נוגע', היינו במקום שלא נאסר מחמת חשש הרהור נגיעה, כלומר ברחוקים הרבה.

[ביה"ל ד"ה משום דלבו]

עומד עַרְם כְּמִגְדֵל שֶׁל עֲצִים וּמוֹצֵיא רֹאשׁוֹ לַחֲוֵץ, מִסְפֵּק הִירוֹשְׁלַמִי אִם דִּינוֹ כְּבֵית נְאֻהֵל וְאִסּוּר אוֹ דִּינוֹ כְּכֵלִי וְהָיוּ כְּמוֹ מְלֻבָּשִׁים¹⁸.

15) ובמגדל רחב הרבה, כתב החזו"א (ארי"ח סי' טז ס"ק ג) שאינו עדיף מכילה גבוהה עשרה טפחים, רק שהסתפק מהו שיעור הרוחב שיחשב כמלבוש, וכתב שאולי מדובר כאן דוקא כשנוגע האדם ברפנותיה, או שעומד תוך שלשה טפחים.

[ביה"ל שם]

וְהַשִּׁי"ו מְחַמֵּד כִּזֶּה שֶׁם, וְנִמְהָר הַפְּרִי-מִנְדִּים עֲלֵיהֶם¹⁶.

16) והחזו"א כתב (שם ס"ק ד), שדוקא בכלי ומגדל שכל גופו מתכסה בהם יש לומר שמותר, אבל בעומד באמבטי שכולו ערום נגד העומד למעלה, אף אם יסמוך על דופן האמבטי כדי לחוץ בין ליבו לערוה וגם יוציא ראשו לחוץ לא מועיל, שנחשב שערותו מגולה.

[משנ"ב ס"ק ז']

מִכָּל מְקוֹם מְהִי כְּסוּיָן לְעִנְיָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה אִסּוּר מִמֶּמֶת גְּלוּי עֶרְוָה¹⁷.

17) ואף שלגבי נתינת מים צלולים על צואה, כתב לקמן (סי' עו ס"ק כא) שמים צלולים אינם נחשבים לכיסוי ואסור לקרוא כנגדה, ביאר לקמן (הקדמה לסי' עט אות ו) שבעזרה כתבה התורה "וכסית" ואין מים נחשבים לכיסוי, אבל לערוה די בכך שאינה גלויה, ודי בכיסוי של מים צלולים שלא תחשב כמגולה.

[משנ"ב ס"ק י']

וְעֵינֵי לְעֵיל בְּסִימָן ב' וְלִקְמָן סִימָן צֹא בְּמַשְׁנֵה בְּרוּחָה¹⁸.

18) שם (סי' צא ס"ק י) כתב שלא מועיל לכסות את ראשו ביד, כיון שהם גוף אחד ואין הגוף יכול לכסות את עצמו, ולעיל (סי' ב ס"ק יב) הוסיף שיש מקילין בזה בשעת הדחק כגון שרוצה לשתות בלילה ואין לו כובע לכסות את ראשו, אבל יותר טוב לנהוג כמנהג העולם שכתב הבי"ח לכסות את הראש עם הבית יד שהוא ודאי נחשב לכיסוי.

ובחומרת האיסור להזכיר את השם בגילוי ראש, הקשה בביה"ל לקמן (סי' צא ס"ג ד"ה ויש אומרים) על מה שכתב השו"ע שם שאין להזכיר שם שמנים ואין לילך בבית הכנסת בגילוי ראש, ממה שכתב השו"ע לעיל (סי' ב ס"ו) שאסור ללכת בגילוי ראש אף בלא הזכרת השם וגם כשאינו בבית הכנסת, וביאר בשם הבאר היטב, שהאיסור לילך בגילוי הראש אינו מדינא אלא ממידת חסידות בלבד, ואילו האיסור להזכיר את השם בגילוי הראש או לילך בבית הכנסת באופן זה הוא איסור גמור מדינא. עוד כתב הביה"ל שם

הִלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע סִימָן עַד עַה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יז]

אם הֶעֱבֹרְתָּ נְרָאִין אֵין לְהַקְפִיד⁽²⁴⁾ וכו', יש בָּהֶן מִשׁוּם עֲרָנָה⁽²⁵⁾.

(24) וצירי העגבות, לדעת הא"י (ס"ק ה) שאינם בכלל עגבות, מאידך, דעת החזו"א (א"ח סי' טז ס"ק י) שאף קצות העגבות חשובות כעגבות.

(25) כאן לא הכריע בנדון זה, אמנם לקמן (סי' רו ס"ק טז) לאחר שהביא את הדעות הנוכרות כאן, סיים שיש להחמיר בזה לכתחילה.

[משנ"ב ס"ק כ]

פמ"ג לדעת הפר"ח המובא לעיל בסימן עג כמ"ב סק"ד⁽²⁶⁾.

(26) וטעמו, שאין הדבר אסור משום 'ולא יראה בך ערות דבר', אלא משום שמא יטרד על ידי ההרהור, ולכן אם קרא קריאת שמע יצא.

[משנ"ב ס"ק כב]

אָפְלוּ בְּאֵיזָה בְּרָבָה, וְכָל־שֶׁבֶן בְּקִרְיַת שְׁמַע⁽²⁷⁾.

(27) מדבריו משמע שדין זה הוא רק בברכה או בקריאת שמע, אבל לרוב דברי תורה באופן זה אין איסור (הגר"ח שיינברג, הובא בחידושי בתרא), אולם במשנ"ב לקמן (סי' עו ס"ק ב) כתב שאין הבדל בין קריאת שמע לבין שאר דברים שבקדושה בענינים אלו (וראה שעה"צ שם ס"ק א).

ובשו"ת אז נדברו (ח"ב סי' נה) כתב שמשום הדין ללמוד תורה באימה וביראה, לכתחילה יש לכסות את כל גופו.

וראה מה שכתב לעיל (סי' ב ס"א) בהנהגת הצניעות הנצרכת בכל עת.

[משנ"ב ס"ק כד]

הוא הדין קל גופא⁽²⁸⁾.

(28) ובנאנס ואין לו במה לכסות, פסק השו"ע לקמן (סי' צא ס"א) שהואיל וכיסה ערותו יצא. והוסיף הביה"ל שם (ד"ה יצא), שלכתחילה מוטב שלא יתפלל כלל, וביאר הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה צב) שכונתו שלא יתפלל אפילו אם יעבור זמן תפילה.

סימן עה

לְהַזְהֵר מַגְלֵי שַׁעַר וְקוֹל אִשָּׁה בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע, וְכֵן שְׂלֵא לְקְרוֹתָהּ פִּנְגָּד הַעֲרָנָה

[משנ"ב ס"ק א]

בְּכָל־עֲרָנָה פִּיא⁽¹⁾ וכו', או לְהַזְכִּיר שׁוֹם דָּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה נִגְדָה⁽²⁾ וכו', אִם הוּא נִזְהָר מְלֻרְאוֹת פִּלְלָה⁽³⁾ וכו', נִרְאֶה דִּישׁ לְסַמְךָ עַל זֶה⁽⁴⁾.

(1) וכן כנגד ערוה הנראית דרך מראה, דעת החזו"א (דרך חכמה ה' בית הבחירה פ"ו ה"ט ביה"ל ד"ה ולכפרה) שאסור לקרוא כנגדה קריאת שמע, וכן לגבי הסתכלות במקום התורפה על ידי מראה, כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ב סי' עה) שאסור. אבל כנגד תמונה של ערוה, דעת החזו"א (שם) שמוותר לקרוא קריאת שמע, ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' יא) כתב שאסור אף בזה. [וכל זה לענין הסתכלות בשעת קריאת שמע, אבל לענין הסתכלות סתם, ראה מה שכתבנו להלן ס"ק ז].

(2) ולענין לימוד תורה, דעת הגר"ש אויערבך (משנ"ב ביצחק יקרא השלמות לעמו 215), שאינו חמור כל כך כתפילה, ואפשר לסמוך לכתחילה על דעת היש מתיירים שהובאה במשנ"ב בהמשך.

(3) ולענין אמירת דברי תורה כשמכסה רק את פיו שלא יהיה נגד הערוה, כתב בשו"ת שלמות חיים (סי' טט) שאסור, כיון שגם זה נקרא דיבור ונחשב לבזיון.

(4) ולגבי חופה שיש שם נשים ששערן מגולה, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קכו) שאין הוא אומר בה אלא רק את ברכת האירוסין

שהכרח לאומרה בעצמו, ובה הוא סומך על דעת המקילים בעצימת עיניים, ואינו אומר את השבע ברכות כיון שאפשר שאחר יאמרו, והוא חושש לדעת האחרונים שלא מועילה עצימת עיניים. ולמסור הצאה שמתובלים בה דברי תורה לציבור שאינו שומר תורה ומצוות, ויש חשש ודאי שיש בתוך שיעור 'כמלא עיניו' טפח מגולה באשה, כתב בשו"ת שלמות חיים (סי' עג-עד) שאם כונתו לשמים ולא לראותה מותר הדבר, ואם יכול יחזיר פניו למקום שלא יראנה. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' ח) שבשעת הדחק אפשר להקל שיעצום את עיניו, ואם יכול לטובב את כל גופו ראוי להחמיר לעשות כן. ודעת הגר"ש אלישיב (קונטרס ה' יחוד וצניעות אות יד) שההולך ברחוב שיש שם נשים שאינן לבושות כראוי, אף שאינו שם לב לכך ואינו עובר באיסור הסתכלות, מ"מ אינו יכול לומר שם דברי תורה ותפילה אלא אם כן יסובב פניו לצד אחר, אבל הרהור מותר, ובדיעבד יכול לעצום את עיניו. מאידך, החזו"א (א"ח סי' טז ס"ק ז) ובאשי ישראל בשם הגר"ח קניבסקי בסוף הספר תשובה (א) כתב שלגבי טפח באשה ערוה מועיל מעיקר הדין לעצום את עיניו או להחזיר מבטו לצד.

[משנ"ב ס"ק ב]

וְכֵן בְּפִרְסוֹת רֶגֶל עַד הַשְּׁוֹק⁽⁵⁾ וכו', בְּמִקוֹם שֶׁרָבָן לִילֵךְ יִחַף⁽⁶⁾ מִתָּר לְקָרוֹת כְּגַדָּו⁽⁷⁾, שְׁפִינִין שֶׁרָגִיל בָּהֶן אֵינוּ בָּא לְיַד הַרְהוּרָה⁽⁸⁾ וכו', שְׁעוֹרָן טַפָּחָה⁽⁹⁾ וכו', אָפְלוּ רְגִילִין לִילֵךְ מְגַלָּה כְּרָבָה הַפְּרוּצוֹת אֶסוּר⁽¹⁰⁾.

(5) ובית הצואר, כתב החוקי הנשים (פ"ו) שמותר לאשה לגלותו. וכתב הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ג סי' קג אות טו) שאפשר להקל שהוא עד העצם, אם כך הוא מנוהג המקום. וגבול הצואר לצד הגב, דעתו (הליכות שלמה תפלה פ"כ דבר הלכה אות יב) שהוא מהחוליה השניה של הגב, והמוסיפה צוארון תבוא עליה ברכה. מאידך, בשו"ת קנה בושם (ח"ג סי' קז) כתב שמעיקר הדין צריך לכסות את כל הצואר. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קצו אות ד וח"ו סי' י) כתב על פי דברי הרבינו יונה בספר היראה (אות רלח) שאסור לגלות את כל הצואר.

(6) ולענין אשה אם מותר לה ללכת בבית בלא גרביים, הורה החזו"א (גנוי שערי ציון עמ' כג) שאם אין שם אנשים אחרים מותר. וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות בת ישראל פ"ד הע' כח) שמעיקר הדין אפשר להקל בכך לאשה הנמצאת בתוך ביתה ואינה יוצאת לרחוב. מאידך, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' י) שאסור, וראה הע' הבאה.

(7) והחזו"א כתב (א"ח סי' טז ס"ק ח). שיתכן וגם החלק שתחת הברך נחשב לשוק ואסור לקרוא כנגדו, וקשה להכריע בדבר. [וראה בשו"ת אז נדברו (ח"ו סי' פג) מה שכתב בדעת החזו"א]. ובשו"ת דברי יציב (אה"ע סי' לו) [אחר שדן בדברי הפוסקים בזה, וראה בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' א)] כתב, שמכיון שהמנוהג הוא לכסות עד למטה מן הברך, ואם כן על כל פנים הוא בכלל טפח מגולה באשה.

ולענין אמירת דבר שבקדושה כנגד אשתו כשאינה גורבת גרביים, הורה הגר"ש אויערבך (מראה כהן פ"ה הע' צוה) שאם דרכה תמיד לגרוב גרביים בבית, אסור, אבל אם דרכה ללכת בבית בלא גרביים מותר לקרוא כנגדה. ודעת הגר"ש אלישיב (שם) ובהליכות בת ישראל פ"ד הע' כח ובאשרי האיש פ"ז ס"ז) שאסור בכל אופן.

(8) ואם בא לידי הרהור על ידי ראיית המקום המגולה, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' טו אות א בסוף ד"ה ועיין) שפשוט שאסור לו לומר שום דבר קדושה.

(9) ולענין שיעור טפח זה, כתב המקור חיים (ד"ה נ"ל) שהוא דוקא טפח על טפח. ובשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"א סי' נח) מבואר

המשך במילואים עמוד 20

הלכות קריאת שמע סימן עד עה

באר הגולה קח

ח שם בנקרא כיה
ט לפרוש הרב רבנו
ינה והרא"ש
והרא"ש חיים בשם
הראב"ד י רבנו יוחנן
כ בתי"ת ל שם
בפסא כ"ד וכו'

דבר, דאז אין לבן רואה ערוה שלקח, מה שאין בן בא"ש (כ"י בשם א"ח ועיין לקמן סי' ר"ו סעיף ג): **ה' שָׁאָר אֲבָרְיוּ (יה) רואים**
את הערוה, מִתָּר, אֶבֶל אִם (יט) אינה מאבדו נוגע בין בערותו בין בערות חברו, אֲסוּר לְקִרְוֹת קְרִיאת שְׁמַע
או 'להתפלל. וינרכותיו שהערוה שוכבת עליהן, צריך להפסיקו (י) בכגד או להרחיקו בענינו שלא יגע
(כ) מהגיד בהם: ו' להיתת שליתו תגורה על מתניו לכסותו (כא) ממתניו ולמטה, (כב) אף-על-פי שממתניו
ולמעלה הוא ערום (כג) מתר לקרות (יד) קריאת שמע, אֶבֶל הַתְּפִלָּה אֲסוּר עַד שִׁיִּסְפָּה (כד) לבו:

עה להזהר מגלוי שער וקול אשה בשעת קריאת שמע, וכן שלא לקרותה כנגד הערוה.

ובו ו' סעיפים:

א *טפח מגלה (ב) באשה (א) במקום שדרכה (ב) לכסותו, אפלו היא (ג) אשתו, (ד) אסור לקרות קריאת שמע (ז) כנגדה: הגה ויש אומרים דנאק באשתו, (ה) אכל (ו) באשה אחרת אפלו (ז) פחות (ג) מטפח הוי ערוה

א ברכות כ"ד

שערי תשובה

דלקא משתלו כדאמרין פ"י שם פתוח על פשוט, וקב"ר"י קמ"ב לז"ב ראהו וקמ"ב חלוק נכון דהתם כיון דכ"י למעבד עבדא כנפשה לפשט ולטבל ועיל ושוב א"י דררר כעבודתו תישין דמשמלי, משא"כ כנה רוצה לקרות ק"ש ומסתת זה חובק י"י לכסות או להפסיק, ואינו עושה מעשה אחר כי אם ק"ש או הפרכה שבשכיחה הוא עושה כו, אין חשש שישיש בין ברכה דהוי זמן מועט ובין בקריאת שמע ע"ש:

באר היטב

לקרותה, ומ"מ אם הם עומדות ערמות יש בהן אסור אחר דהינו אסור גלוי ערוה לא מעד הלב אלא מעד שנאמר לא יראה בך ערות דבר, משי"ה אם הם עומדות ערמות צריכה שתהא יושבת כמ"ש רמ"א ע"ו, אלא שמה שכתב הרמ"א דאז אין לבן רואה ערוה שלקח הוא לאו דנאק לבו, דלבן בלא"ה אינו רואה ערוה, אלא על שלא תהא בגלוי ערוה לגמרי קאמר וט"ס הוא וצ"ל ואז אינו נראה ערוה שלקח, ט"ו מ"א ע"ת, והב"ח חולק וס"ל דגם באשה בעינן הספקה בין לב לערוה אפלו כש"ש לה מלבוש, וט"ו חולק עליו ופסק להטיר כמ"ש הש"ע ע"ש ועין ב"י סי' ר' ונעין בספר אלהיו רבה שקמים הרקסא בש"ע ואז אין לבן רואה כו, דכנשים נמי שרף לבן רואה ערוה, אלא כיוון שערותן למטה חשוב לבישת חלוק הספקה, והעלה בספרו ל"ו"ד טעם למנהג הנשים דמכרכין על השכיחה במשום משום דעל הרב לבן חוץ למים, אכן אם הלב במים צריכה לכסות או לחבק בורונומיה ע"ש: (י) **כנגד**, וכתב הב"י ומשמע לי דלא מקרי ערוה לענין זה אלא הגיד עצמו דאי גנע כניו אמי לידי הרהור, אבל כנגיעת הים לית לן בה דאפלו אם הוי נוגע בכניו לא אמי לידי הרהור ע"כ, ומתב"ס טיולו חולק וס"ל דכ"ס נמי מקרי ערוה לענין זה ומתניו אסיר, עין יד אהרן ובגנות ונרדים בגן הסוף ט" קא: (יא) **ק"ש**, לפי שאינו מדבר לפני המלך משא"כ בחפלה שצריך לעמוד באימה וליקרות ולקרות עצמו כאלו עומד בפני המלך ומדבר עמו:

ע"ש וט"ו חולק וס"ל דגם באשה בעינן הספקה בין לב לערוה אפלו כש"ש לה מלבוש, וט"ו חולק עליו ופסק להטיר כמ"ש הש"ע ע"ש ועין ב"י סי' ר' ונעין בספר אלהיו רבה שקמים הרקסא בש"ע ואז אין לבן רואה כו, דכנשים נמי שרף לבן רואה ערוה, אלא כיוון שערותן למטה חשוב לבישת חלוק הספקה, והעלה בספרו ל"ו"ד טעם למנהג הנשים דמכרכין על השכיחה במשום משום דעל הרב לבן חוץ למים, אכן אם הלב במים צריכה לכסות או לחבק בורונומיה ע"ש: (י) **כנגד**, וכתב הב"י ומשמע לי דלא מקרי ערוה לענין זה אלא הגיד עצמו דאי גנע כניו אמי לידי הרהור, אבל כנגיעת הים לית לן בה דאפלו אם הוי נוגע בכניו לא אמי לידי הרהור ע"כ, ומתב"ס טיולו חולק וס"ל דכ"ס נמי מקרי ערוה לענין זה ומתניו אסיר, עין יד אהרן ובגנות ונרדים בגן הסוף ט" קא: (יא) **ק"ש**, לפי שאינו מדבר לפני המלך משא"כ בחפלה שצריך לעמוד באימה וליקרות ולקרות עצמו כאלו עומד בפני המלך ומדבר עמו:

(ב) **באשה**, אם לבושה דק ומתניו בשר מתוכה אסור, ה"ג מ"א: (ג) **כנגדה**, ה"י מקל דאינו אסור אלא כשמתפלל בה אבל בראיה בעלמא מתר, עין בית יוסף, ולא נהירא אלא בכל ענין אסור, ב"ח וכן הוא משמעות הפוסקים, עין ע"ת: (ד) **מטפח**, ב"ח חולק וקב"ר"א לה דאפלו באשה אחרת נמי אין אסור אלא

באור הלכה

* **טפח מגלה וכ"ו**, עין בספר שלחן שלמה שקמב דשעור זה שרף אפלו כקטנה מפת ג' ואל"ף שהיא ראויה לכיאה¹¹⁵, ואם היא בתו הוא מ"א שנה ואל"ף, ויכלעיל בסיומן ע"ג, עין שם: * **במקום שדרכה וכ"ו**, עין במשנה דורה שקמבנו דאסור אפלו בעצמת עינים, כן כתב בספר ח"י אדם, וכן משמע מבאר הג"ר"א בסעיף זה בהג"ה דמדתה ענין זה להא דבסעיף ו, עין שם, ומה שקמבנו ד"ש מתיירין הוא מהב"ח ופרי"מגדים במשכחות ונה א"ת ב, עין שם, והס"א אדם חוכים בגשמת אדם שלו דגם לתרומים יש להקל בעצמת

משנה ברורה

דבעתו דאף אם העגבות נראין אין להקפיד¹¹⁴, דעגבות אין בהן משום ערוה, וכן משמע קצת מבאר הג"ר"א, ובאל"ה רבה פסק דעגבות יש בהן משום ערוה¹¹⁵: **ה' (יה) רואים את וכ"ו**, רוצה לומר, ולא בעינן שיהא מכסה להערוה בפני עצמו באינה דבר כדי שלא יראה האיקרים: **(יט) אינה מאבדו**, (כ) דגורניו נגיעת שאר אבדו משום נגיעת י"י, ונגיעת י"י שלא יבוא לידי הרהור: **(כ) הגיד בהם**, אכל (כא) כנגיעה דכ"ס אין להקפיד, דאין לחש

בו משום הרהור: והמקדקין (כג) מקדקין גם כנה, כי יש חולקין, ובדיעבד יצא אפלו אם נגע הגיד בהנרכים נפמ"ג לדעת הפר"ח המובא לעיל בסיומן ע"ג במ"ב סק"מ¹¹⁶: **ו' (כא) ממתניו ולמטה**, רוצה לומר, אפלו רק עד למטה מערותו, דכנה די מדינא לקריאת שמע, אכל לתפלה צריך שיהיה מכסה כל גופו: **(כב) אף-על-פי וכ"ו**, (כג) במקום הדחק, דאי לאו הכי אין נכון לתפלה לעשות בן אפלו באינה ברכה, וכל-שכן בקריאת שמע¹¹⁷: **(כג) מתר לקרות**, כיון שערוה מכסה וגם השלית מפסקת בין לבו לערוה: **(כד) לבו**, הוא הדין (כד) כל גופו¹¹⁸, ונקט לבו אידי דבישא, דבקריאת שמע אין צריך לכסות לבו, וטעם דתפלה חמורה, לפי שבתפלה צריך לראות את עצמו כעומד לפני המלך ומדבר עמו, שצריך לעמוד באימה, אכל בקריאת שמע אינו מדבר לפני המלך:

א (א) במקום שדרכה, (ב) מפני שזה מביא לאדם לידי הרהור כשמתפלל בו, בכלל ערוה היא, ואסור לקרות או להזכיר שום דבר שבתפלה נגד זה¹¹⁹ כמו נגד ערוה ממש, (ג) ולפי מה שבארנו לקמן סעיף ו בשם האחרונים נגד ערוה ממש אסור אפלו בעונם עיניו עד שיזכיר פניו, הוא הדין פניה, ויש מתיירין כנה אם הוא נזהר מלקרות כלל¹²⁰, וכשאי אפשר בענין אחר נראה ד"ש לסמוך על זה¹²¹: **(ב) לכסותו**, אכל פניה וידיה, (ג) פני המנהג שדרכה להיות מגלה באותו מקום, (ד) וכן בפרסות רגל עד השוק¹²² ונראה עד המקום שנקרא קניא בלשון אשכנז, במקום שדרכן לילף יתף¹²³ מתר לקרות כנגדו¹²⁴, שבין שנגיל בהן אינו בא לידי הרהור¹²⁵, ובמקום שדרכן לכסות, שעורן טפח¹²⁶ כמו שאר גוף האשה; (ה) אכל ורועותיה ושוקה, אפלו רגליה לילף מגלה כדרך הפורעות אסור¹²⁷: **(ג) אשתו**, ולכן (ו) צריך לזהר בשעה שמינקת ומגלה דדיה, שלא לדבר אז שום דברי קדשה: **(ד) אסור לקרות**, עין בפרי"מגדים שהביא דעות לענין דיעבד כנה, אם צריך לחזור ולקרות כמו לענין ערוה גמורה¹²⁸; ובדרך החיים משמע דאפלו בדיעבד צריך לחזור ולקרות, ומכל מקום נראה לי, דכשלא נתקן להסתכל (ו) אין להחמיר בדיעבד לחזור ולקרות אף באשה אחרת: **(ה) אכל וכ"ו**, עין בגשמת אדם שקמב דכללי עלמא זה לא הוי אלא מדרכנו, ומתני כנה בעצמת עינים¹²⁹, וכן בשער אשה המבאר בסעיף ב: **(ו) באשה אחרת**, (ז) בין פניה בין אשת איש¹³⁰: **(ז) פחות מטפח**, ואם השוק מגלה, (ט) יש אומרים דאפלו באשתו ופחות מטפח אסור לקרות כנגדה¹³¹, שהוא מקום הרהור יותר משאר

שער הציון

תרגום: 1 פרק.

(כ) בית יוסף; (כא) בתי"ת; (כב) דרך החיים, ועין באר היטב; (כג) תבואת שור הובא בשערי תשובה (סימן עה ס"ק יא); (כד) ב"ח ואל"ה רבה; (ה) לכוש ופרי"מגדים ושי"א; (ז) עין בבאר היטב; (ז) פרי"מגדים ושי"א; (ח) כן כתב אל"ה רבה בשם הרקסא ע"ש והס"א אדם, וכן מוכח ככתבות ע"ב עמוד ב דהוא דת הודית ע"ש; (י) ח"י אדם; (י) עין בתי"ת יוסף בשם הרבנו יונה ועין ב"ח; (ז) פרי"מגדים ושי"א; (ט) ב"ח וט"ו: